

Рослинництво, кормовиробництво

УДК 636.086:636.22/28

© 2015

М.Ф. Кулик,
член-кореспондент НААН,
доктор сільсько-
господарських наук

О.В. Корнійчук,

В.П. Жуков,

Ю.В. Обертюх,

О.К. Стасюк,

кандидати сільсько-
господарських наук

В.В. Хрипливий

Л.О. Гончар

Інститут кормів
та сільського
господарства
Поділля НААН

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОЇ ДІЇ ЗЕРНА У СКЛАДІ СИЛОСУ КУКУРУДЗИ ТА СУХОГО І ВОЛОГОГО КОНСЕРВОВАНОГО ЗЕРНА У ГОДІВЛІ ДІЙНИХ КОРІВ

Мета. Оцінити продуктивну дію зерна кукурудзи у складі силосу та вологого консервованого і сухого зерна в годівлі корів. **Методи.** У 1-му досліді силос із кукурудзи замінили вико-вівсяним із додаванням сухого зерна еквівалентно вмісту його в кукурудзяному силосі, а в 2-му — сухе зерно кукурудзи в раціоні замінили вологим консервованим. **Результати.** Зерно кукурудзи в складі силосу має на 10% нижчу продуктивну дію, ніж сухе і на 5 % порівняно з консервованим вологим за використання в годівлі високопродуктивних корів. У силосно-концентратних раціонах енергетичну цінність силосу переоцінюють, оскільки не враховують потреби в енергії мікроорганізмів рубця. **Висновки.** Технологія консервування цілого вологого зерна кукурудзи має переваги перед його силосуванням у подрібненому вигляді, тому є перспективною в умовах промислових молочних комплексів.

Ключові слова: силос кукурудзи, вологе зерно кукурудзи, силос вівсяно-виковий, дійні корови, молочна продуктивність.

Силос із кукурудзи є важливим кормом для молочної і м'ясної худоби [1, 5, 6, 9]. Водночас, хоча цей корм — вагомим джерелом обмінної енергії для корів, але він є обмеженим джерелом енергії АТФ для мікробного синтезу в рубці. Відомо, що оцтову, масляну кислоти, спирт та інші кінцеві продукти бродіння силосу не можуть використовувати мікроорганізми рубця, вони, навпаки, пригнічують ферментацію крохмалю і клітковини. У силосно-концентратних раціонах переоцінюють енергетичну

цінність силосу, оскільки не враховують потреби в енергії мікроорганізмів. Силосні раціони не сприяють росту мікробної біомаси, а отже, і продукуванню молока, якщо під час годівлі корів силосом не підготувати їх легкоферментованими вуглеводами. Водночас у силосі міститься значна (20–50%) кількість зерна з високим (понад 65%) вмістом крохмалю як джерела легкоферментованих вуглеводів [10, 11]. Яка ж основна причина зменшення ферментації крохмалю зерна в рубці корів?

Результати проведених досліджень свідчать, що між умістом сирової клітковини в кукурудзяному силосі та наявністю в ньому зерна існує тісний кореляційний зв'язок [8]. Уміст сирого протеїну в силосі не регламентується кількістю зерна, оскільки воно і вегетативна маса кукурудзи містять майже однакову кількість сирого протеїну на суху речовину [3, 7].

За вмісту в силосі 21,7% сирової клітковини на суху речовину частка зерна становить 24,2%, тобто в силосі високої якості міститься четверта частина зерна за масою. Якщо високопродуктивним коровам згодують 20 кг такого силосу, то 5 кг у складі спожитого корму припадатиме на зерно. Такої кількості крохмалю має бути достатньо для потреб мікроорганізмів рубця в енергії АТФ. Тоді виходить, що в процесах ферментації зерна у складі силосу немає синхронності у потребі АТФ для мікроорганізмів рубця і розщепленні крохмалю. Водночас дослідженнями встановлено підвищення на 7% продуктивної дії вологого консервованого зерна кукурудзи при згодовуванні дійним коровам порівняно з сухим зерном [2, 4]. Можливо, це пояснюється високою кислотною буферністю зерна і дією амілолітичних бактерій у рубці в діапазоні рН 6,5–7,0. Отже, крохмаль за таких умов не зазнає ферментації, а надходить у тонкий кишечник. Така сама закономірність стосується і ферментації протеїну зерна [2, 6].

Мета досліджень — оцінити продуктивну дію зерна кукурудзи у складі силосу та вологого консервованого і сухого зерна в годівлі корів.

Матеріал і методи досліджень. Оцінку продуктивної дії 5 кг зерна кукурудзи у складі 20 кг силосу порівняно з сухим зерном в еквівалентній кількості 2,5 кг проводили в дослідному господарстві «Олександрівське» Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН. У господарстві було сформовано дві технологічні групи корів-аналогів української молочної чорно-рябої породи з середньою продуктивністю 24 кг середньодобового надою. Корови були на 3–2-му міс. лактації. У кожній групі було по 30 гол. Контрольні доїння проводили на 10 коровах кожної групи.

В основі високобілкових кормів раціону корів була соняшникова макуха і горохова дерть. Корови контрольної групи одержували 20 кг кукурудзяного силосу, в якому містилося 6,44 кг сухих речовин і 1446 г сирової клітковини, що становило 20,9% на суху речовину. Отже, у цьому силосі було 5 кг силосованого зерна, що в перерахунку на сухе зерно

стандартної вологості еквівалентно 2,5 кг. Тому для порівняльної оцінки продуктивної дії зерна кукурудзи в 20 кг силосу коровам дослідної групи до раціону додавали 2,5 кг кукурудзяної дерті замість 20 кг кукурудзяного силосу, цій самій групі згодовували 22 кг силосу з посіву вівса з викою. У сухій речовині такого силосу містилося 39,6% сирової клітковини та 70,1% нейтрально детергентної клітковини проти 29,1 та 55,6% відповідно в силосі з кукурудзи. У сухій речовині силосу з кукурудзи було 8% сирого протеїну, а в силосі вівса з викою — 8,4%.

Загалом корови дослідної групи одержували на 1,94 кг більше сухих речовин, в основі яких була сира клітковина, а також на 71 г більше сирого протеїну (табл. 1). Збалансувати ідеально раціон для корів дослідної групи було практично неможливо, оскільки поїдання вівсяно-викової суміші кормів було кращим порівняно з контрольною групою, даванку силосу вівса з викою збільшили на 2 кг, тобто 22 кг у цілому проти 20 кг силосу з кукурудзи.

1. Раціон годівлі корів контрольної та дослідної груп (жива маса — 600 кг, надій — 24 кг, жир — 3,8%)

Показник	Група	
	контрольна	дослідна
Сінаж люцерновий, кг	12,0	12,0
Силос кукурудзяний, кг	20,0	—
» вівсяно-виковий, кг	—	22,0
Солома горохова, кг	3,0	3,0
Макуха соняшникова, кг	2,9	2,9
Дерть горохова, кг	1,0	1,0
» кукурудзяна, кг	3,2	5,7
» пшенична, кг	1,6	1,6
Вісівки пшеничні, кг	1,0	1,0
Всього, кг	44,7	49,7
У раціоні міститься:		
суха речовина, кг	22,96	24,02
кормові одиниці	21,5	22,5
сирий протеїн, г	4100	4171
сира клітковина, г	4646	5402
сирий жир, г	914	1160
крохмаль, г	1709	4649
цукор, г	729	854
кальцій, г	221	235
фосфор, г	99	126
Примітка. До складу раціону додавали 130 г кухонної солі та 80 г бікарбонату натрію.		

2. Молочна продуктивність корів, кг/добу ($M \pm m$)

Дата	Група	
	контрольна	дослідна
06.04.2014 р.	23,34 $\pm$ 0,21	24,83 $\pm$ 0,61
14.04.2014 р.	21,71 $\pm$ 0,77	25,51 $\pm$ 0,81
22.04.2014 р.	18,75 $\pm$ 0,57	21,25 $\pm$ 0,65
Середнє	21,27 $\pm$ 0,77	23,86 $\pm$ 0,81*

* 0,90 < P < 0,95.

Контрольні надії проводили через 3–5 днів індивідуально від 10 корів кожної групи, а також валовий надій молока у групі. Дослід проводили в квітні — травні 2014 р.

Результати досліджень. Після проведення 5 контрольних надій від 10 облікових корів із кожної групи і валового надоя молока від 30 корів із групи було встановлено, що найвищу молочну продуктивність мали корови дослідної групи, які замість кукурудзяного силосу одержували силос вівсяно-виковий із компенсацією 2,5 кг дерті кукурудзи, що еквівалентно 5 кг зерна в 20 кг силосу з кукурудзи (табл. 2). Отже, сухе зерно кукурудзи в еквівалентній кількості за сухою речовиною порівняно із зерном в силосі мало вищу продуктивну дію на рівні 2–2,5 кг добового надоя молока ($P > 0,95$).

У 2-му технологічному досліді продуктивну дію вологого консервованого зерна кукурудзи в кількості 3,2 кг з вмістом вологи 35% порівнювали з 2,4 кг сухого зерна, що тотожно за вмістом сухих речовин. Дослідження проводили також у дослідному господарстві «Олександрівське» Інституту кормів

та сільського господарства Поділля НААН. У господарстві було сформовано 2 технологічні групи корів-аналогів із продуктивністю 24 кг молока середньодобового надоя. Корови були на 2–3-му міс. лактації. У кожній групі було по 30 корів. Контрольні надії проводили на 10 коровах кожної групи та валовий надій у групі. Раціон для корів I групи був аналогічним (наведено у табл. 1), а в II групі кукурудзяної дерті згодовували лише 0,8 кг із додаванням 3,2 кг вологого консервованого зерна еквівалентно 2,4 кг сухого. Раціони для обох груп були однаковими за вмістом сухих речовин, кормових одиниць і сирого протеїну.

Завдяки аналізу проведених контрольних надій (табл. 3) від 10 облікових корів обох груп було встановлено, що вищу молочну продуктивність мали корови, які одержували в складі раціону 3,2 кг вологого консервованого зерна кукурудзи замість 2,4 кг сухого. Різниця середньодобового надоя молока становила 1,1 кг, або 5%. Уміст білка в молоці корів обох груп був однаковим, тоді як вміст жиру — на 0,13% нижчим за вищої продукції молока на 1,1 кг (див. табл. 3). Яка ж причина у вищій продукції молока і нижчому вмісті жиру в молоці корів, яким згодовували 3,2 кг вологого консервованого зерна кукурудзи замість 2,4 кг сухого?

Обговорення результатів досліджень. Нижча продуктивна дія зерна в складі силосу з кукурудзи порівняно з аналогічною кількістю сухого за сухими речовинами в раціоні обґрунтовується високою його буферною кислотністю (pH 3,7–3,9), тоді як оптимальні умови в рубці — pH 6,5–7. У такому разі частина зерна силосної кормової маси

3. Продуктивність корів за контрольними надоями молока, $M \pm m$

Показник	Контрольне доїння				Середнє
	1-ше	2-ге	3-тє	4-те	
Контрольна група					
Надій, л/добу	20,70±0,52	21,17±0,46	21,52±0,46	21,42±0,25	21,20±0,23
Жир, %	4,21±0,03	4,33±0,12	4,29±0,05	4,18±0,20	4,26±0,05
Білок, %	2,91±0,08	2,82±0,04	2,90±0,07	2,90±0,40	2,88±0,02
Дослідна група					
Надій, л/добу	22,43±0,38	21,85±0,45	22,6±0,26	22,43±0,38	22,34±0,21***
Жир, %	4,13±0,02	4,30±0,05	4,10±0,04	3,98±0,10	4,13±0,09
Білок, %	2,87±0,02	2,88±0,05	2,88±0,04	2,86±0,02	2,87±0,06
*** P<0.001.					

*** $P < 0,001$.

надходить у тонкий кишечник, що має бути позитивним фактором, однак вище продукування молока суперечить цьому.

Результати порівняння ступеня подрібнення зерна в складі силосу і сухого, очевидно, містяться в основі різної продуктивної дії. У силосі, заготовленому з використанням сучасних пристроїв на комбайнах для додаткового подрібнення зерна, цілого зерна було 14,3%, подрібненого — 36,2, зі зруйнованою оболонкою — 49,5%. За сумарною оцінкою цілого і розколотого зерна на 2, 3 і 4 частини — 63,8% (табл. 4), тоді як сухе має в основному стабільний модуль помелу. За такого подрібнення зерна в кормовій масі силосу значна його частина надходить у кишечник і навіть у ньому зазнає тільки часткової ферментації. Підтвердженням цього є залишки нерозщепленого зерна на ситі після промивання калу корів контрольної і дослідної груп.

Вища продуктивність корів на 2–2,5 кг добового надою молока за умов згодовування сухого зерна в еквівалентній кількості його в силосі кукурудзи за сухими речовинами становить близько 10% (див. табл. 2).

У такому разі, якщо в силосі високої якості міститься до 60% сумарно цілого і пошкодженого зерна на 2, 3 і 4 частини, то 10% його не зазнає ферментації в шлунково-кишковому тракті корів. Звідси менша його продуктивна дія для утворення молока. Водночас перетравлення в кишечнику зерна кукурудзи

силосованого і сухого не забезпечує його ефективного використання для синтезу молока. У білку зерна і силосу кукурудзи низький вміст незамінних амінокислот (рис. 1 і 2), тому максимальна їх ферментація має відбуватися в рубці корів для мікробного синтезу білка. У силосі є крохмаль у складі зерна, але з низьким ступенем ферментації, як джерело енергії АТФ для мікробного синтезу.

Якщо сухе зерно має переваги над таким у складі силосу кукурудзи, то які тоді фактори зумовлюють вищу продуктивну дію вологого консервованого порівняно з обома попередніми? Дослідженнями на коровах встановлено вищу на 5% продуктивну дію вологого

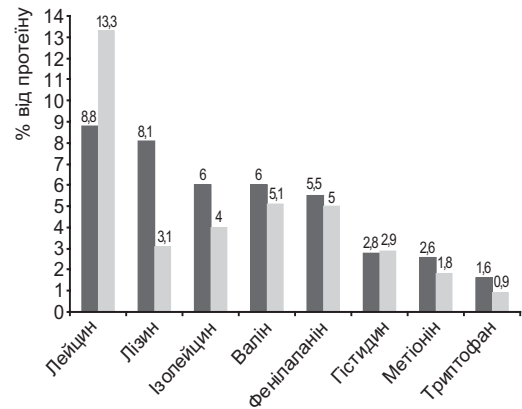

Рис. 1. Вміст незамінних амінокислот у білку молока і зерні кукурудзи: ■ — молоко; ■ — кукурудза

4. Фракційний склад вихідної зеленої маси перед силосуванням і силосу з кукурудзи (встановлена довжина різки 5,5 мм, Jaguar 850, Claas)

Показник	Зелена маса	Силос
Уміст зерна у натуральному кормі, %	27,1	24,9
Вологість зерна, %	42,63	50,44
Структура листостеблової маси, %*:		
0–10 мм	40,5	41,8
11–20 мм	34,6	36,3
21–30 мм	23,2	20,3
понад 30 мм	1,7	1,6
Фракційний склад зерна, %, у т.ч.:		
ціле зерно	16,1	14,3
подрібнене	36,4	36,2
пошкоджене	47,5	49,5

* За ОСТ 70-19.2–83.

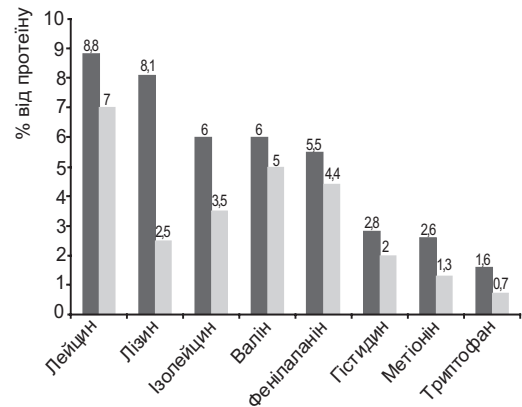

Рис. 2. Вміст незамінних амінокислот у білку молока і силосу кукурудзи: ■ — молоко; ■ — силос кукурудзний

консервованого зерна кукурудзи порівняно з сухим (див. табл. 3). Обґрунтовується це більшою площею контакту консервованого зерна з мікрофлорою рубця корів, ніж сухого. Вологе зерно перед використанням подрібнюється на ДКУ до розміру 0,1–0,3 мм, а сухе за таких самих умов має крупку до 1–1,5 мм. Водночас за висушування зерна кукурудзи на будь-яких сушильних агрегатах вільні цукри, яких міститься до 6%, вступають у реакцію з протеїном (реакція Мейларда) і утворюються важкоферментовані сполуки.

Звідси зменшення до 5% продуктивної дії сухого зерна кукурудзи порівняно з вологим

консервованим за умов згодовування коровам однакової кількості в перерахунку на суху речовину.

Зменшення вмісту жиру в молоці корів за умов згодовування вологого консервованого зерна кукурудзи і одночасно підвищення продуктивності базується на підвищеній ферментації крохмалю зерна в рубці, а це є наслідком стимулювання утворення пропіонової кислоти. Як відомо, пропіонат зменшує жирність молока, але використовується для синтезу замінних амінокислот, які необхідні для підвищеного синтезу білків молока.

Висновки

Силос із кукурудзи за високого вмісту крохмалю в зерні є обмеженим джерелом енергії АТФ для мікробного синтезу в рубці. Пояснюється це високою кислотністю зерна (рН 3,7–4) і впливом амілолітичних бактерій у рубці в діапазоні рН 6,5–7. Зерно

кукурудзи в складі силосу має нижчу продуктивну дію, ніж консервоване вологе і сухе. Технологія консервування цілого вологого зерна кукурудзи порівняно з його силосуванням у подрібненому вигляді є перспективною в молочному скотарстві.

Бібліографія

1. Девіс К.Л. Кормление высокопродуктивных молочных коров/К.Л. Девіс. — США: Университет Иллинойса, Urbana — Champaign, 2004. — 54 с.
2. Зберігання вологого і сухого зерна на кормові, продовольчі цілі та для виробництва спирту/М.Ф. Кулик, В.Ф. Петриченко, О.В. Корнійчук та ін.; за ред. М.Ф. Кулика, В.Ф. Петриченка, О.В. Корнійчука. — Вінниця: ФОП Данилюк В.Г., 2012. — 302 с.
3. Кукурудза. Вирощування, збирання, консервування і використання/Д. Шпаар, К. Гінапп, Д. Дрегер та ін.; за ред. Д. Шпаара. — К.: Альфа-стевія ЛТД, 2009. — 396 с.
4. Маковецький П.П. Розробка способів зберігання і використання вологого зернофуражу в годівлі корів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. с.-г. наук: 06.02.02/П.П. Маковецький. — К., 2000. — 21 с.
5. Потребность в питательных веществах у молочного скота. Национальный комитет по питанию животных. — США, 1988. — 371 с.
6. Романов Д. Особенности кормления высокопродуктивных коров/Д. Романов//Тваринництво України. — 2011. — № 8. — С. 24–26.
7. Силос/И.А. Даниленко, В.Ф. Песоцкий, К.А. Перевозина, Г.А. Богданов — М.: Колос, 1972. — 336 с.
8. Скоромна О.І. Нова система оцінки кормів і раціонів для корів у продукції молока за сирим протеїном, крохмалем із цукром і сухими речовинами/О.І. Скоромна; за ред. М.Ф. Кулика. — Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2013. — 424 с.
9. Энсмингер М.Е. Корма и питание (краткое изложение)/М.Е. Энсмингер, Дж.Е. Оулдфилд, У.У. Хейнеманн; под ред. Г.А. Богданова. — Кловис, Калифорния, США: Изд. компания Энсмингера, 2000. — 974 с.
10. Fiber digestibility and starch content of corn silage/N.P. Martin, D.R. Mertens, H.M. Beth, J. Lauer// U.S. Dairy Forage Research Center, USDA ARS, 1925 Linden Drive West, Madison, WI 53706-1108; University of Wisconsin Madison. Presented at the Idaho alfalfa and Forage conference, 26–27 february 2008. — P. 19–24.
11. Bal M.A. Impact of the maturity of corn for use as silage in the diets of dairy cows on intake, digestion, and milk production/M.A. Bal, J.G. Coors, R.D. Shaver//J. of Dairy Science. — 1997. — V. 80, №. 10. — P. 2497–2503.

Надійшла 8.07.2014.